

J. polski. VI

28.05.2020

Temat: Jak rozpoznać typy zdań złożonych współrzędnie?

Witam Cię Szymonie, witam Cię Michale!

Na dzisiejszym spotkaniu zajmiemy się rodzajami zdań. Dowiesz się jakie są rodzaje zdań złożonych współrzędnie. Czytaj uważnie, jeśli czegoś nie rozumiesz wróć do tekstu.

Przeczytaj uważnie.

Zapamiętaj!

Zdania składowe mogą być wobec siebie w stosunku współrzędności, np. Świeci słońce i pada deszcz. Takie zdania nazywamy złożonymi współrzędnie. Zdania składowe są wówczas połączone spójnikami: i, oraz, a, ani, ni; albo, lub, czy, bądź; a, ale, lecz, jednak, zaś; więc, toteż, dlatego, albo bezspójnikowo.

Zdania składowe mogą też być wobec siebie w stosunku nadrzędno-podrzednym, kiedy jedno ze zdań określa drugie, np. Śpieszę się, bo zaraz mam pociąg. Takie zdania nazywamy złożonymi podrzędnie. Zdania składowe są wówczas połączone spójnikami: ponieważ, że, żeby, bo, jeśli, aby itp., lub zaimkami, np.: który, kiedy, ile, gdzie, tym, kto.

Dzisiaj zajmiemy się zdaniami złożonymi współrzędnie.

TYPY ZDAŃ ZŁOŻONYCH WSPÓLRZĘDNIĘ:

Zdania współrzędnie złożone

Łączne

Przeciwstawne

Rozłączne

Wynikowe

Charakterystyczne spójniki

Siedzę przy biurku (1)
i piszę list (2).

Byłem w sklepie (1),
ale wszystkiego nie kupiłem (2).

Pójdę do kina (1)
albo obejrzę mecz w telewizji (2).

Jutro wyjeżdżamy (1),
więc musimy się spakować (2).

i
oraz
a
także
ani

ale
lecz
a
jednak
zaś
natomiast

albo
lub
czy
bądź

więc
zatem

1. łączne

Wypowiedzenie złożone współrzędnie łączne rozpoznajemy:

po tym samym wykonawcy czynności

- Majka odrobi lekcje i pójdzie do koleżanki.
- Michał jest zdolny i uczy się dobrze.

lub po tym, że zapisane w takich zdaniach czynności odbywają się niezależnie od siebie w tym samym czasie lub miejscu, np.

- Spacerowałem po mieście a Majka oglądała wystawy sklepów.

– Z jednej strony boiska dziewczyny rozmawiały, a z drugiej strony chłopcy grali w piłkę.

Treść pierwszego zdania łączy się z treścią zdania drugiego, najczęściej za pomocą spójników: i, oraz, a, ani, ni, jak również, tudzież, zarazem, także, np.

Czytam książkę i słucham muzyki.

Wykres: _____ _____

1. zdanie składowe 2. zdanie składowe

Zdania leżą na tym samym poziomie, co pokazuje, że nie są od siebie zależne.

2. rozłączne

Wypowiedzenie złożone współrzędnie rozłączne rozpoznajemy po tym, że w zdaniach takich mówi się o czynnościach, które się wzajemnie wykluczają (nie mogą istnieć jednocześnie).

To znaczy, że wykonawca czynności może i wykonuje tylko jedną z nich.

– Arek po przyjściu ze szkoły idzie na spacer z psem lub czyta gazety.

– Wieczorem będę oglądał film albo pójdę do kolegi.

– Idziesz z nami do kina czy zostajesz w domu?

– Idziesz, czy zostajesz?

Treść pierwszego zdania wyklucza treść zdania drugiego; najczęściej zdania składowe połączone są spójnikami: albo, lub, czy, bądź, np.

Czytam książkę albo słucham muzyki.

Wykres: _____ < > _____

1. zdanie składowe 2. zdanie składowe

3. przeciwstawne

Wypowiedzenie złożone współrzędnie przeciwstawne rozpoznajemy po tym, że treści zdań przeciwstawiają się sobie. Oznacza to, że mogą być w nich przeciwstawione różne osoby, cechy czy czynności.

- Wyszedłem wcześniej z domu, ale spóźniłem się do szkoły.
- Ty się śmiejesz, a jej jest przykro.
- Pokój Maćka jest mały lecz niezwykle przytulny.
- W Krakowie świeci słońce, natomiast w Warszawie pada deszcz.
- Dziewczęta były zmęczone, ale nie chciały zakończyć meczu.
- Ranek był bardzo chłodny, zaś wieczór okazał się bardzo ciepły.

Treść pierwszego zdania przeciwstawia się treści zdania drugiego.

Najczęściej zdania składowe są połączone spójnikami: ale, lecz, a, jednak, zaś, natomiast

Nauczyłem się, ale dostałem dwóję.

1 ale 2

Wykres: _____ > < _____

1. zdanie składowe 2. zdanie składowe

Strzałki rysowane „do siebie” uwydatniają przeciwstawność znaczeniową zdań składowych.

4. wynikowe

Wypowiedzenie złożone współrzędnie wynikowe rozpoznajemy po tym, że treść zdania drugiego wynika z treści zdania pierwszego.

- Lubię fantastykę, więc pójdę do kina na „Władcę Pierścieni”.
- Byłem chory, dlatego nie mogłem przyjść do szkoły.
- Kościół był w remoncie, toteż nie mogliśmy go zwiedzić.
- Mamy wszystko przygotowane, zatem możemy zaczynać zawody.
- Chmurzy się, możemy zatem spodziewać się burzy.

W tego typu zdaniach zdania składowe najczęściej są połączone spójnikami: więc, zatem, toteż, dlatego, np.

Nauczyłem się, więc dostałem piątkę.

1 więc 2

Wykres: _____ > > _____

1. zdanie składowe 2. zdanie składowe

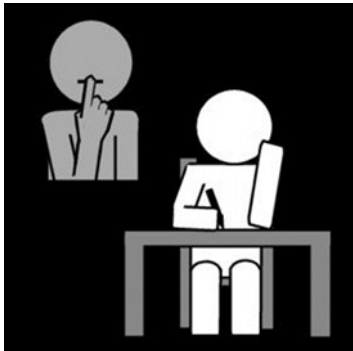
Uwaga!

Zdania złożone współrzędnie nie muszą być połączone spójnikiem. Mówimy wówczas o łączności bezpośredniej.

Przecinka nie stawiamy przed spójnikami: i, oraz, albo, lub, ni, ani, bądź, tudzież, z wyjątkiem sytuacji, w których dany spójnik się powtarza, np.

Albo wybiorę się na spacer, albo pójdę do kina.

Pamiętaj, że wykresy zdań składowych w zdaniu złożonym współrzędnie należy rysować na tym samym poziomie!

Ćwiczenie 1

Połącz podane pary zdań pojedynczych w jedno zdanie złożone. Wykorzystaj wybrane spójniki spośród podanych: albo, i, więc, ale, lub, dlatego, lecz. Określ rodzaj zdania współrzędnie złożonego.

Wygrasz. Przegrasz.

Wziąłem lekarstwa. Szybko wyzdrowieję.

Dostałam gitarę. Nie gram na niej.

Idą ulicą. Oglądają wystawy sklepowe.

Denerwujemy się. Musimy czekać.

(Mimo co?), chodził bosy.

Ćwiczenie 2

Z par zdań pojedynczych utwórz zdania złożone współrzędnie.

a) przeciwstawne: Zmarzłem. Nie zachorowałem.

.....
.....

b) wynikowe: Wieje wiatr. Liście spadają z drzew.

.....
.....

c) rozłączne: Przyjdę do ciebie. Zatelefonuję.

.....
.....

d) łączne: Szedł. Śpiewał.

.....
.....

ĆWICZENIE 3

Dokończ podane zdania tak, aby powstały różne typy zdań złożonych współrzędnie. Nazwij powstałe zdania.

a) Zaczęło padać przed południem i

.....

b) Albo ludzie przestaną prowadzić wojny, albo

.....

c) Jedni czekali na autobus, inni

.....

d) Chcieliśmy trochę odpocząć, toteż

.....

Zobacz:

<https://www.youtube.com/watch?v=JCeXlBWM5ic>

Opracowała: Marzena Marcjasz

